



Uroš
Kalčič

Titanik

Predvečer je spokojen — stojim in se držim pozlačene ograje, morje biva jekleno sivo in gladko kot olje, nebo beše srebrno sivo, kosi ledu v temni gladini zamolklo sivi, skoraj črni kot mrtve tune. Skoraj bolni, skoraj na smrt bolni trebuhu temnih bitjec v fiksirju. Kamor seže oko, črni komadi trulih tjulenjih životov, ki se motno in mastno lesketajo iz črne valvolina kakor tikve neke zlobne. Lahko bi se šel večerni spre-

hod po teh črnih bestijah, mehko zagazil, ne da bi si umočil čevelj. Mrtva riba. Kako poceni. Kadavrca. V časovnih presledkih se na vnaprej izbranem prostorskem odseku belo užge, kamor udari snop ladijskega reflektorja, da se zaiskri po rezilu ledene gmote v širno to širno tihoto. O jaz nesrečenik! Od zgoraj se na gosto vali zvočje zadržane veseljaške muzike, vonj po tobaku in smeh gosposkih pivcev. Pomislim, kako bom gosposki pivce. Stojim tu ob ograji, z obema dlanema se komaj kaj dotikam lepljive, injaste, ledeno mrzle pozlate, kakor da si še nisem v celoti svest ostati tukaj. Gledam mrtve tune, srce mi tesno žame in na primer čakam tebe — neko visoko omoženo gospo; ali si razumela, prevzvišena, moj srditi pogled iz obednice znad slokega srnjega hrbta in kasnejšega togotnega iz gozdnih jagod pri desertu, pogled, ki je zahotel, narekoval in te po golem hrbtu bičal, da pridi takoj za menoj dol na mostiček, kjer sem, čakam te, ubil te bom. Nisi? Tem bolje. Pozlačena ograja vibrira v najfinejši drhtavici, toliko, da komaj lahko registriram življenje te neizmerne železne gmote in njene preklete mašine v globačah daleč pod koreninami jamborstva.

* * *

Prvo neprevidnost sem si dovolil že pred začetkom. Nekoliko naivno spogledovanje s pričakovanjem, da ženska z naslovne strani balkanskega magazina prebiva v nekakšni predmestni vili za visoko zidano ograjo, opsovani s parom volčjakov, ki se trgata z verig, sredi bujnega rastlinja, v španskem bezgu vratarska lopa z agentom. Hodil po makadamski in po sili suhih časov

dokaj prašni cesti nekam v periferijo in se poigraval z lastno podzavestjo. Nizkim prestavam je bila verjetno nekoliko kriva njena posetnica, čeravno mi je bilo že prvi trenutek po njenem prejetju jasno, da ta mala uradnost ni sadež prazne estetske domene visokih krogov, temveč zgolj gola in v tem primeru najnižja podzvrst eksistenčne nuje visoko zaposlenega modela. Ni mi ušlo niti to, da si mi posetnico izročila v zelo slabo zatrti zadregi, nekako po sili bežno, češ privajeno, hladno — očitno ti jo je dal natisniti eden izmed tvojih menažerjev. Revščini celotne situacije je botrovala tudi tiskovna napaka, cesta dveh Cesarjev 90 z veliko začetnico, na kar sem mislil prvi hip celo opozoriti, a sem se še pravi čas obvladal, zavedajoč se, kako globoko pod raven menažerjeve kulture bi z morebitno pripombo zdrknil. Čeprav sem misel na vsakršna njena gosposka domovanja seveda zavestno v celoti odklanjal, mi je misel na to, da jo najdem v enem izmed pravkar dograjenih obmestnih solidarnostnih blokov sgp grosuplje, sam ne vem zakaj, zbujala grozo, in to toliko bolj, kolikor verjetnejša se mi je ta možnost zdelala. Kako uskladiti najino brezumno noč besnih valov pod svetilnikom s tenkim tolklanjem natikačev po linoleju, posedanjem po tistih tisočerihih si istih kuhinjah iz industrijskih programov, ati sos iz tranzistorja, pitje vinjaka kaval.

Hiša je bila nekoliko odmaknjena v močvirnato travo in deloma zakrita z grmičjem; če bi se peljal z mopedom, je verjetno niti ne bi opazil. Provi-zorična gradnja kakšnega sezonskega delavca. Z izbitimi okni in vrati — sezonski delavec je vrednejši material očitno ponesel s seboj. Okrog hiše raz-metani: rjast otroški voziček, nevozen, natanko tako rjast in nekoliko zalom-ljen plehnat sod, v njem rumenkasta deževnica, listje, vodne muhe, nacefran avtomobilski sedež zastave sedemstopetdeset z odlomljenim naslonilom, en kom. gostilniškega stola z aluminijastimi nožicami in ultrapasastim sedalom, cunje, kakor kosi oblačil, nagnita žimnica, notri beli črvi. Hišne stene so opečnate, deloma kombinirane s panel ploščami in lesonitom. Veža in še dva prostora nizke kvadrature brez stropa. Po tleh kupi razbite opeke in ploče-vine. Po premočenih stenah lisaste pariško modre barve več izgrebenih napi-sov, ki izražajo trenutna počutja, po vsebini sodeč, moških pisateljev. Ostrešje je pogorelo, kolikor se spoznam na pogorišča, pred ne tako davnimi časi, zogleneli nosilni tramovi, kolikor niso sprhneli, s srebrnkastim leskom na črni reliefni podlagi, preteče ležijo poševno z načetih sten, celotno ostrešje se je o požaru nagnilo in zgrmelo tja, kjer je bil prej očitno še en in obenem največji prostor, zdaj samo še kupi mešanega gradbenega materiala in zlove-šče zapičenih tramov. Edini prostor, ki še vedno nosi strop, je ozka veža. Premočen strop se grozi sesuti vsak čas, zbuja vtis platnene ponjave, v kateri se je nabralo še kar veliko deževnice, da pobeša svoj trebuh proti glavi, ki se zaskrbljeno ozira nekaj časa vanj, nekaj časa na tla, da se ne spotakne čez kup navlake. Kar potem še ostane, je nekakšno hišno krilo z deloma zogle-nelimi deloma strohnelimi, iz desk zbitimi stenami in pravokotnikom osmo-jene pločevine, po vsem sodeč nekoč poslopje za purane, kokoši, mogoče kakšen majhen prašič. Fotoaparati postavim na gostilniški stol z aluminija-stimi nožicami in ga podložim s kosom opeke, da širokokotni objektiv more

videti celotno podrtijo in požganico, kolikor ta kaže svojo čelno stran. Vidi se vhod, osmojene stene, skozi prazno okno poleg vhoda prvi prostor s pariško modrim ometom, fotografija žalosti na ljubo bo črno-bela, razpokan zid, streha, ki se poveša in podira v zadnji del hiše, zasaja svoje črne tramove v svetel prostor, ki se odpira na koncu temačne veže. Visoko popoldansko sonce meče svojo svetlobo tako, da žarki padajo po črnih tramovih in skož odprt strop na pariško modro steno, v katero je izgreben napis, često zahajava z Jožico semkaj in počenjava reči, ki ne sodijo na steno. Naravniam zaslono, čas ekspozicije, pritisnem na samosprožilec in stečem k vhodu. Postavim se, kot da zvonim na hišni zvonec. Pogačico desnega prsta kazalca tiščim v prazen omet, zvonca seveda ni. A to se na fotografiji ne vidi. Vidi se le akt prihoda in mrtva hiša.

Odsunil sem vrata z nekoliko večjo vehemenco, kot bi bilo potrebno nasilno zburjanje lažnega vtisa, da je prišlec sproščen, ognjevit mož. Beda tega dejanja se je zaslužno izkazala in podčrtala z dejstvom, da so bila vrata očitno zapahnjena, kar je bilo v ostrem nasprotju s pričakovanjem, a so se spričo razmajanosti zatiča vseeno vdala, tako da je bil dosežen nasproten učinek od zaželenega: prišlec je vstopil nasilno, tečno, malenkostno in zavrto. Zatič in okroglasta zatičnica sta drobno zacingljala po podu. Nekoliko sem zadržal korak, da bi popravil vtis in vzpostavil ravnovesje v svojem ravnanju, a s tem samo še poslabšal položaj. Zdaj je bilo namreč videti, kot da sem obstal okorelo vkopan spričo nenadejanega prizora, kar je bilo seveda tudi res: s postelje sta se presenečeno vzdigovali in se druga čez drugo ozirali dve glavi. Eno je nosil zagorel moški s črno negovano brado, kar mi je — negovanost v razpuščenosti — nekaj najbolj priskutnega, nekaj italijanskega, apeninskega je bilo na njem. V hipu mi je bilo jasno, da je metalno zeleni abarth — južna registracija, številne barvite samolepilne nalepke — ki je stal pred vhodom, njegova last, arhetip statusnega simbola črnokosega ljubimca. Ljubimac vzdigne svojo prvo glavo nekoliko bolj, medtem ko se glava ženske s sprijetimi znojnimi prameni las nekoliko srdito, a nemočno nasloni na blazino in zastrmi v strop, pri tem pa zavzdihne, kakor da sem svoj prihod načrtal ravno ob najbolj primernem trenutku od vseh številnih možnih v času poprečnih petnajstih minut, kolikor potrebuje do vrha. Nemočno seveda zato, ker se je morala isti trenutek domisliti, da si je neprijetnosti kriva večinoma sama. Ljubimac se je ozrl vanjo, kakor da terja razlago ali celo že ukaze. Da bi bila situacija še bolj bedasta, sem držal v rokah posetnico, kar sem si bil, tik preden sem prispel do naslova, zamislil kot eno izmed drobnih duhovitosti: pridem do roba postelje, kjer me čaka ona, izmenično boljšeč v posetnico, pedantno, s privzdignjenimi obrvmi, kakor uslužbenec na carinarnici, ki preverja, če se artikli v zaboju ujemajo z onimi v deklaraciji, zlezem pod odejo, še vedno primerjajoč naslov na posetnici, kakor se to tudi često vidi v ameriških filmih, po katerih hodijo kakšni plesalci stepa in se ustavljajo pred bogataško vilo in nejeverno in hkrati občudujoče požvižgavajo, z levico nonšalantno v hlačnem žepu, z desnico držeč posetnico, v katero še dvajsetič pogledajo, kakor da ne verjamejo še scela, kje da vse prebiva tista skromna deklica iz prejšnjega večera.

Vstopil sem abruptno in se že naslednji trenutek zatem, ko je železni zatič zažvenkljal po tleh, izkazal z eno izmed svojih mnogih malomeščanskih in maloobmejnih zavrtosti, s tem namreč, da se hočem obvladati v vsakršni situaciji, zatreti sleherno dejanje, pokoteno iz gole ljudske strasti — to manično gojenje profesionalnosti, ki naj bi bila znamenje duhovne širine, vede in nezavezanosti čemurkoli. Takole skratka, napravim skoraj vzradoščen obraz, češ saj to je vendar naravnost imenitno, kar počenjata, takšna redkost v teh sivih poprečnih časih! — in lahkotno zdrdram, da »potemtakem seveda rajši ob kakšni drugi priložnosti, kajneda«. Pri vsem tem stojim nepremično na mestu; mar pričakujem, da me ženska povabi, naj sedem na stol in »malo pričakam«? V tem trenutku je takšna sproščenost in odsotnost sleherne impulzivnosti še toliko bolj neprimerna in vpijoča. Ravnam natanko po zlizanem modelu večno prevaranih mož, ki si v teku let niso vedeli pomagati iz zagate drugače kot z diplomatskim cinizmom. Prevarani mož stopi v vic, v postelji njegova žena z apeninskim ljubimcem. Prevarani mož funkcionira na tak način, da lahko obživi vsaj v vicu; reče: zdravo, kolega, luči za označevanje vozila ste pustili prižgane. Upoštevanja vredna okolnost leži namreč v dejstvu, da sem jaz ta hip v tej sobi prvikrat in to celo s posetnico v roki in s kakšnim svežim šopom rdečih rož. Potemtakem navsezadnje bolj igram ljubimca kakor prevaranega moža. In ob vsem tem ljubimec skuša delati vtis, kot da povsem razume, kaj se dogaja, da je to pravzaprav docela pričakoval od dekleta in da to tudi odobrava — torej če ne drugega, navadna podlost in žaljenje dragega človeka. Zaplet je seveda v tem, da iz situacije ni moč razbrati nekih jasnejših postavk. Negovani črnobradec v rjuhah bi bil glede na to, da sem vstopil z rožami in posetnico, neprimerno bolj upravičen do vloge prevaranega moža, čeravno je tudi res, da prevarani mož praviloma vselej pride skozi vrata, ljubimec pa leži na rjuhi. S tem, da bi jaz sprejel nase krivdo prevaranega moža, bi seveda situacijo zasukal njeni razvidnosti v prid, a bi obenem zagrešil novo neumnost, saj bi tedaj nastopal tako, kot da si lastim žensko bolj, kot bi bil upravičen. Že s samim vstopom zagotoviti si neke apriorne pravice do nje, to bi bilo seveda v vsakem primeru oholo. Je to potemtakem morebiti ena izmed tistih alieniranih situacij, v kateri žena vara ljubimca z lastnim možem? Če je to tako, je seveda povsem razumljivo, da ostane vsakršna usodna akcija mladega ljubimca v totalu zablokirana, saj je center moči v celoti lociran v območju razmetane postelje, zablokirana še toliko bolj vsled dejstva, da mladi ljubimec pravzaprav še niti ni imel priložnosti stopiti v resnico Biti — ljubimec še kako drugače kot s tem, da je odlomil železni zatič, vstopil abruptno in mahal z rdečimi rožami. Situacija je na prvi pogled v vsakem pogledu brezizhodna. Izstop iz nje se lahko dogodi samo skozi neko novo abruptnost. Razmisliti naslednji korak mladega ljubimca. Mar naj dene cvetje v vazo, iz medeninaste pipe iztoči vodo vanjo, jo postavi na okroglo mizico z oluščenim furnirjem? Ali naj zdaj stopi do televizorja, ga vključi in reče: kar le naprej, jaz si medtem ogledam neko zanimivo oddajo iz cikla po poteh neuvrščenosti? Ali mladi ljubimec zaluča rdeče rože ob trda tla in zagazi po njih. Mladi ljubimec skoči na vse štiri in se zagriže v vrat črnega gosaka, da njegova gosta kri moči bele rjuhe, ne-

čistnici da piti iz vrča lastne žrtve, potem pokonča njo. Drvi mladi ljubimec z metalno zelenim abarthom v trgovino na tržaško cesto in kupi pet litrov gorilnega petroleja za bolno babico. Poliva on po postelji, po bosenskem tepihu, po lisastih stenah, šprica v strop in zažge. Tako zažge hišo. Uporabi tekst o pajku. Naj bo napisano čim bolj faktično, suho. Usodnost dejanja in zločin se na tak način čutita toliko bolj preteče in prikrito. Še prej vstavi tisto o obleganju temne hiše. Obleganje temne hiše. Kako sem te oblegal. V tretji osebi. Kako je silil in prosil noter. Kako pride pod bič, vse skupaj prizna. Jaz sem pajek. Kakšen pajek, zakriči steklo togotna ženska v škornjih, da prši slino po ranjenem hrbtu. On jeclja, jjaz papajek — speča energija, kakšna energija, bedak, se srdito krohoče visoka gospa, ko udriha, pajek, pajek, ti bom jaz razbila tvojega pajka, ščurek, potem tako naprej, potem lahko neopazen prehod in zasuk nazaj, kako ti o polnoči raztreščim mednožje, da jokaš zlomljena do ranega jutra, o, kje sva nekoč midva obležala trikrat prelomljena in izjokana!

Fotoaparat sem postavil na obtolčeno emajlirano skledo vrh podrte oppečnate stene, ki mi je segala nekako do prsi. Tako sem v objektiv ujel želeni prizor: črni, zlovešče razmetani tramovi, kazoč v bleščče belo nebo, na dnu fotografije kupi gradbenega materiala in ne do kraja podrt zid; očitno notranjščina bivšega prostora. Na podrtem zidu sedim jaz s spuščnimi rokami, z nogami jogično spodvitimi, glavo držim nekoliko vrženo vznak, kakor da sem ponosen na kaj. Slika naj bo čim bolj kontrastna. Jaz naj bom, kakor da sem se semkaj naselil iz neba, nekaj podobnega. Slika se dogaja v prostoru, ki je bil nekoč največji, a ga zdaj ni več. Stal sem poleg fotoaparata in preračunaval svojo pot. Če sem hotel zlesti na zaželeno mesto, tj. na vrh do polovice podrtega zidu, sem se moral dokaj energično in spretno povzpeti po precej labilnem kupu železja in cementne opeke, vsekakor pa dovolj hitro, da sem lahko pravočasno ujel samosprožitev fotografskega stroja. Tveganje je bilo v tem, da se je vsak spodrsrljaj utegnil končati neprijetno bolj dramatično, kot je ustrezalo naravi podviga. Če se bo namreč spodmaknil ali prevagal kamen, na katerega sem načrtoval skočiti v svojem drugem koraku, mi lahko noga zdrkne v nastalo vrzel, pri čemer si morem zlahka izviniti stopalo. Še hujše nevarnosti me čakajo pri vzponu, oziroma zavihititvi na porušeni zidek. Zidek je namreč dokaj razmajan, poleg tega pa še precej ozek, tako da se lahko prevagam čezenj bodisi po volji lastne vztrajnosti (v enem skoku obstati na sila skromni površini ni majhna zahteva za ljudi moje zadržane vrste, še posebej, če mora biti skok na steno vsled njene dokajšnje višine sorazmeroma dokaj energičen; oddano energijo za zalet je nujno potrebno čim točneje programirati, celoten zalet, ki je potreben za naskok, potem, ko dosežeš najvišjo točko, v desetinki sekunde obvladati in izničiti, da ne omahneš naprej) bodisi se zidek zruši vsled razmajanosti in diletantske gradnje sezonskega delavca. V vsakem primeru se padec lahko konča skrajno neprijetno, zakaj to bi bil padec v ostre, oškrbljene kose zarjavele pločevine, zelenih črepinj vinskih steklenic, kupe razbite opeke. Pri vsem tem mi je povzročalo največje težave vprašanje, kako po morebitnem uspe-

lem pristanku na zidku v enem samem hipu (ki bo še ostal do samosprožitve fotoaparata) nadeti si zaželen izraz, ki po nobenem naključju ne sme ohraniti kakršnekoli sorodnosti z resnobnim, odsotnim in rahlo lunatičnim izrazom človeka, ki ravnokar skače z ene previsne gorske stene na drugo in s tem tvega življenje, v mojem primeru padec v črepinjast drobir. Obraz, ki naj ga nosim po eventualni srečni zasedbi vrha, naj izraža vrhunsko spokojnost s primesjo nekoliko pobalinske ošabnosti ob uspeli polastitvi koga ali česa. Človek, ki sedi na vrhu ruševin kot velika ptica, pred ozadjem v nebo štrlečih zoglenelih tramov, naj pomeni neko duhovno silo, ki se je spustila recimo z oblaka in se polastila dol. objekta, v našem primeru pogorišča, ki naj izraža prizorišče ogorčenega sinočnjega boja med umazanimi prebivavci pogorišča in čisto duhovno silo. To naj bi se v poglavitem izražalo v neki vrsti smeha, bolje: smehljaja, in v določenem blesku oči. Izraz je močno tvegan; je na meji trivialnega posmeha, puhle prevzetnosti, plehkega cinizma, čeravno je v resnici nekaj povsem nasprotnega. Vprašanje torej, kako v eni stotinki sekunde zbrisati z obraza vso ponižno resnobo, celo rahlo bedaštvo, ki se lepi na obraze zavzetih ljudi pri junaških podjetjih, in čezno narisati izraz že stoletne spokojnosti, brezmejne vednosti in neomejene moči. Podvig je, zdaj mi je že docela jasno, zelo tvegan. Najmanj, kar bi si želel, bi bilo to, da mi celotna pot na vrh zidka uspe, obraz pa ostane isti — se pravi: nekakšno bedasto-židano avstrijsko zmagoslavje alpinista. Sicer pa je takole: skok se je posrečil. Z večjo lahkoto, kot sem pričakoval, sem se vzel na vrh in se postavil v načrtovano pozo. Glavo sem sunil za spoznanje vnic, veter mi je nekoliko zmršil lase. Fotografija je preveč kontrastna. Na podrtem zidu, med razmetanim tramovjem, zlovešče zapičenim v bleščeče belo nebo, sedi postava s črnim obrazom brez izraza. Nekaj pramenov las lebdi v vetru. Niti se ne vé, je ta silhueta moški ali ženska.

Mož pristopi k ogledalu in se zazrcali vanj s poprečno vrednostjo množičnega čustvovanja. Obraz ne izraža ničesar drugega kakor svoje biofizične lastnosti. Gosti, športno pristrženi lasje, ravno tako črna, gosta in negovana brada, ki pogozdeno in kultivirano poganja strogo po grebenu spodnje grizaške čeljusti, tam pa, kjer naj bi se divje širila v vrat do adamovega jabolka, se mož brije gladko, kakor morje ob brezvetrnih večerih. Bradač tedaj naredi obraz kot češ: kaj mi vendar tvezite že ves čas, vi, bedak. Potem gladi brado in naredi novega, češ da je res že skrajni čas, da kupimo otroku triko. Potem se skloni nad mušelj in se v energičnih sunkih splakuje z mrzlimi pljuski vode. Potem se briše v brisačo, se sredi dela ustavi, še vedno uprt v lastno zrcalno podobo, in naredi obraz, češ, mož sem brez usmiljenja grožan, formule ena sem dirkač. Črnobradec me gleda nekako solzno in surovo. Sede na stol in reče: ko boš pogledal do konca, daj meni. Tako včasih sediva obrnjena drug v drugega ostro v obraz, a kakor da najina pogleda ne sežeta drug do drugega. Tako mu lahko včasih cele večere kažem obraz, češ, ti bedast si južnjak, mizernega kurbača ponaredek. Včasih je prišla neka debela ženska in rekla, ko bosta pogledala do konca, dajta meni. Včasih se mi nekako upira umivati si v vodi, v kateri

se je bil že prej trikrat umil črnobradec. Najhuje pa me spreleti ob misli, da bi moral kdaj, ko bo vojna, spati v njegovi spalni vreči. Hujša zona me oblije le še takrat, kadar se stikajo lepljive kože preznojenih dečkov v slačilnici telovadnice.

* * *

Po senčnati tokavi teče zanikrna rečica. Ob največjem meandru stoji hiša z enim samim prostorom. Ta prostor je soba. V sobi ni nikogar. V sobi ni ženske. Vstopim bolno in revno. Ni ženska je prinesla belo ribo in jo udarila ob črno čer, da je tiho gavznila. Ni ženska stoji v praznem kotu sobe in čisti veliko belo ribo. Tako ob potoku, kjer je lapuh. Ni ženska me pelje skozi leščevje v svojo hišo, ki je prazna soba. Vstopim o mraku. Tiho se igra na kamnitih tleh s steklenimi kuglicami kakor kakšen punčkast otrok. Vstopim premočen in ošiban. Ni ženska se slepo smehlja. Bela riba je očiščena. Treba je postaviti ogenj. Poliva punčka kanglico petroleja po celi hiški navzgor po celi hiški navzdol, da vsa soba močno grdo diši. V hiši na kamnitih tleh samo ena bela riba. Punčka zažge.

Vstopim plaho, kakor da prvič. Na mrzlih kamnitih tleh o jeseni sedi punčka, preč, vse je preč.

Ne jokaj več, rečem, tu imaš kuglice, jaz ti jih dam, ko jih ti nimaš več.

Nasul kuglic v roke.

Joj, krasno, zdaj imam spet kuglice, zdaj sem jih spet nehala nimati več, zapleše otrok, kaj pa on vé.